

Seitsmes Euroopa Juristide Foorum
18.– 20. aprill 2013
Hispaania, Barcelona

Elina Elkind, kriminaalkolleeiumi nõunik

Osalesin töögrupis, mis tegeles karistusõiguse alaste teemadega. Foorumi sisuline osa hõlmas kolme teemat: Euroopa (Liidu) karistusõiguse harmoniseerimine; juriidilise isiku vastutus piiriülese kuritegevuse puhul ja Euroopa prokuratuuri võimalik loomine.

Euroopa Liidu karistusõiguse harmoniseerimine

Suurbritannia advokaat Stephen Mason esines ettekandega teemal „Tehnoloogia areng ja kriminaalmenetlus“. Ettekandes käsitleti esmalt kriminaalasjade elektroonilise haldamise süsteemi loomist Inglismaal – nn CJIT (laias laastus samad eesmärgid kui meie e-toimikul). Samuti rääkis ettekandja sellest, et politsei juba kasutab elektroonilisi salvestamisvahendeid näiteks tunnistajate ja kahtlustatavate küsitlemisel. Tehnoloogia kasutamisel tõendusteabe puhul toodi välja ka võimalikud ohud (võltsimine, sõltuvus tarkvarast ja selle võimalikest puudujääkidest jne). Probleemaatiliseks võib rahvusvahelises kontekstis pidada tõendite kogumist erinevatest riikidest, nt suurtelt interneti- , meili- vms teenusteosutajatelt informatsiooni saamist (nt Belgias *Yahoo* kohtuasi, kus USA ettevõtte keeldus väljastamast meiliteenuse kasutajate andmed Belgia prokurörile).

Kreeka ülikooli professor Ilias Anagnostopoulos rääkis kaitsja rollist ja raskustest kriminaalasjades rahvusvahelise koostöö puhul. Ettekandes märgiti, et Euroopa Liit tegeleb süüdistatava õiguste ühtlustamisega (nn tõlkedirektiiv); arutatakse kaitsja tagamise põhimõtete ühtlustamist. Professori hinnangul tuleks vältida mitme riiki puudutavate kriminaalasjade puhul n-ö „mugavama“ jurisdiktsiooni valimist prokuröride poolt (nii tõendite kogumise kui süüdistuse esitamise seisukohalt). Arutati ka vahistamismäärusega seonduvaid probleeme, muu hulgas nt Euroopa Kohtu eelotsust Radu asjas (C-396/11).

Paneeldiskussioonis (Suurbritannia prokurör Ian Frost, Suurbritannia advokaat, kes esindas ka Euroopa kriminaaladvokaatide ühingut (ECBA) Louise Hodges, Hispaania ülikooliprofessor Adán Nieto Martín, Euroopa komisjonist Claudia Hahn) arutati Euroopa Liidu tegevust kriminaalpoliitika valdkonnas (eeskätt piiriülese ja Euroopa Liidu huvide vastase majandus- ja finantskuritegevuse vastu võitlemine). Sanktsioonide harmoniseerimist peeti *ultima ratio* lahenduseks, mis peab toimuma lähtudes subsidiaarsuse põhimõttest ja millele peaks eelnema probleemi analüüs. Oluliseks peeti samas kahtlustatavate ja süüdistatavate õiguste harmoniseerimist (nt ka seoses vahi all viibimisega kohtueelses menetluses, kuigi selles osas kinnitas Euroopa Komisjoni esindaja, et sellega praegu ei kavatseta tegeleda). Süüdistuse seisukohalt on probleemne arvuti abil toimepandavate kuritegude täideviijate tuvastamine, kes tegutsevad erinevates riikides ja tihti ei pruugi ka kaastäideviijad teada teineteise isikuid. Väga arenenud ja hõlpsasti kättesaadavad on ka näiteks pahavara ja krüpteerimisvahendid; samas tõendite kogumine võib hõlmata mitu riiki. Viidati sellele, et saab kasutada Eurojusti ja ühiseid uurimisrühmi. Kaitsjad tõid omakorda välja järgmised probleemid: menetluse käigus arvutite äravõtmine; kaitsja juurdepääs elektroonilisele tõendusteabele; tarkvara erisused ja selle usaldusväärsus; eksperdiarvamuste vaidlustamine.

Juriidilise isiku vastutus

Ettekannetega esinesid Itaalia professor Luigi Stortoni ja Hispaania professor dr Gonzalo Quintero Olivares. Diskussioonis osalesid ka Hispaania kohtunikud ja Peter Csonka Euroopa Komisjonist. Arutelu keskendus pigem üldistele juriidilise isiku vastutusega seonduvatele probleemidele (süü põhimõtte sisustamine, füüsilise ja juriidilise isiku paralleelne vastutus, erakondade karistamise lubatavus, tõhusad sanktsioonid). Rahvusvahelise koostöö kontekstis peeti oluliseks seda, et erinevad vastutuse süsteimid (nn *quasi*-administratiivne vastutus Itaalias ja Saksamaal) ei takistaks rahvusvahelist koostööd kriminaalasjades. Probleemina nähti näiteks seda, et mõned riigid (Itaalia) panevad juriidilistele isikutele teatud organisatsiooniliste meetmete võtmise kohustuse, kuid samas ei

ole lõpuni arusaadav, mil määral saab see vastutust mõjutada, eriti kui juriidiline isik tegutseb mitmes riigis. Oluliseks peeti ka seda, et ka juriidilistele isikutele tagataks menetluslikud õigused. Euroopa Komisjoni esindaja väljendas seisukohta, et praegu Euroopa Liidu tasandil valdkonna edasise harmoniseerimisega ei tegeleta, kuid jälgitakse olemasolevate põhimõtete järgimist liikmesriikide poolt (eeskätt tõhusad ja efektiivsed sanktsioonid, koostöö edukus liikmesriikide vahel).

Euroopa prokuratuur

Kodulehel www.eppo-project.eu saab teavet projekti kohta, kus Euroopa Komisjoni rahastamisel uuriti erinevate liikmesriikide prokuratuuride korraldust, loomaks tulevast Euroopa prokuratuuri. Sellest rääkisid Euroopa Komisjoni esindaja Peter Csonka ja Utrechti ülikooli professor John Vervaele. Samuti on välja pakutud nn mudelreeglistik sellise prokuratuuri toimimiseks. Selle eesmärk saab olema eeskätt piiriüleste või väga suurt kahju tekitanud Euroopa Liidu finantshuvide vastaste kriminaalasjade uurimine ja liikmesriigi kohtus süüdistuse esindamine. Eelduslikult peaks siis igas liikmesriigis tegutsema n-ö kohalik prokurör, kes allub samas Euroopa prokuratuurile. Tema tegevust (ka näiteks lubatavaid menetlustoiminguid ja nende kontrollimismehhanisme) reguleeritakse Euroopa Liidu tasandil, aga nt vastavate toimingute seaduslikkuse kontroll toimub liikmesriigi kohtus. Oluliseks peetakse siiski seda, et selle liikmesriigi valikut, kus toimub kriminaalasja arutamine kohtumenetluses, saab süüdistatav vaidlustada Euroopa Kohtus. Vastava valiku kriteeriumid nähakse samuti ette.

Kokkuvõttes võib öelda, et oli asjalik konverents, kus käsitleti hetkel aktuaalseid teemasid Euroopa Liitu kuuluvate riikide karistusõiguse harmoniseerimise kontekstis. Diskussiooni kaasati mitte ainult ettekandjaid, vaid ka osalejaid ja väga huvitav oli kuulata näiteks praktiseerivate juristide kogemust vahistamismääruse rakendamise kontekstis.